

En julsaga

ERIC SCHÜLDT

Eric Schüldt
En julsaga

© Eric Schüldt 2023
Utgiven av Föreningen Valv
Formgivning av Julia Martinsson
foreningervalv.se

Du som önskar skriva ut denna text kan med fördel göra det med två sidor per uppslag, det sparar papper och ger en behaglig textstorlek anpassad för läsning på papper.

Öppna pdf:en i Acrobat Reader (hämtas gratis på adobe.com/se) och välj »Skriv ut«.

I dialogrutan, under *Anpassning av sidstorlek och sidhantering*, välj »Flera«, under *Sidor per ark*, välj »2« och under *Sidordning*, välj »Vågrät«. Välj »Skriv ut«.

ERIC SCHÜLDT
EN JULSAGA

I min familj fanns en tradition att varje julaftonsmorgon gå den korta vägen genom skogen till de märkliga grottorna som låg i sluttningen ned mot älven. På den tiden var vintrarna kalla och ofta pulsade vi genom djup snö. Min pappa gick först med stora höga kliv. Han var snabb, alltför snabb, och snart ropade vi till honom. Pappa, pappa, vi hinner inte med! Det var säkert så att han redan glömt bort oss. I hans värld var vi aldrig riktigt barn och han var aldrig riktigt vuxen. Kanske mindes han ändå, när vi ropade, hur det varit för honom en gång för länge sedan. Samma väg genom skogen på julaftons morgon, yngst av fem bröder, alltid sist. Han brukade ofta återkomma till hur han aldrig riktigt fick vara med. När han kom fram till grottorna hade bröderna redan gått in i mörkret, och där stod han ute i kylan utan att våga följa efter.

Att min pappa innerst inne var ett barn, och att det tvingade mig att vara vuxen, åtminstone att spela vuxen, hade länge varit en av mina största sorger. När jag under många år gick i psykoanalys var det i alla

fall ett återkommande tema. Den tyste analytikern bakom mig tänkte säkert att det rörde sig om en urscen, en sådan där händelse i barndomen där allt finns samlat. Att pappa blev ett barn när han skulle inviga oss i julaftonsleken vid grottorna, den som varit så viktig för honom när han var liten.

Det började egentligen redan kvällen innan. Granen var klädd, paketen inslagna, maten inhandlad och brasan brann i det blå rummet.

Allting var färdigt och vi var redo. Det var då pappa fick det där speciella i blicken. Jag vet idag att det handlade om att han innerst inne hatade julen, att det var högtiden då allt blev så där ogenomträngligt mörkt för honom. Nu hade han skärpt sig under hela upptakten, han hade skrattat tillsammans med mig och mina systrar, han hade försökt, och kanske hade inte precis allt varit en plåga. Men nu orkade han inte längre. Han kunde inte dela vår stilla förundran och vår djupa förväntan, kravet på lycka helt enkelt. Det var då han började tala om grottorna, hur viktigt det var att vi gick dit så fort vi hade vaknat, gärna precis i gryningen när dagen var som kallast och ljuset som vackrast.

Min lilla pappa, han som aldrig klarade av att vara vuxen. Det var väl därför han avskydde julen så mycket. Den påminde honom om en tid då allting varit lätt. Hela hans värld hade varit magisk då. Han hade trott på allt. Trott på det där som farfar sa om grottorna, trott på jul-tomten. Till och med skrivit brev till tomten, i djup övertygelse om att det var tomten som en gång per år delade upp världen i onda och goda, och att denna dom sedan verkställdes i julklappsutdelningen framför brasan i det blå rummet. Han hade också trott på änglarna, berättade

han en gång för mig. En morgon hade en ängel gått genom hans rum, vackrare än något han tidigare sett. Det var som en målning av Botticelli, sa han.

När min pappa blev vuxen förlorade han allt han hade trott på. Han trädde in i den rationella värld som skulle komma att göra honom framgångsrik. En värld av undervisning och matematik. Egentligen var det ju rätt absurt att det där skulle bli hans väg, han som hade så lätt för att drömma och fantisera. Men hans öde var att inte få syssla med det som verkligen intresserade honom. Hans begåvning för siffror och tal var allt för stor för att han inte skulle välja det som sin yrkesbana. Så blev han också släktens förste professor, i matematik, med slump och sannolikhet som specialområde.

Grottorna och vägen genom snön på julaftons morgon kom tillbaka till mig några dagar före begravningen. Jag förstod att jag borde säga något, jag var det av syskonen som hade lättast för sådant. Jag var också favoriten, det hade jag alltid vetat: Den äldsta dottern, hon som gavs möjligheten att gå den väg som pappa aldrig vågade ta. Därför satte jag mig ned och försökte formulera något om hur det hade varit under jularna. Pappas mörka blick sent på kvällen före, hans vädjan om att vi alla skulle följa med honom tidigt på julaftons morgon, den korta befrielsen så länge vi var på väg, och så mörkret som återkom när vi var hemma igen. Var det bara jag som hade sett det där? Ja, kanske. Mina systrar hade tänkt på annat, och min mamma hade tänkt på sig själv.

Att det var just grottor det handlade om var ”psykoanalytiskt intressant”, brukade jag få höra när jag låg på divanen. En hålighet, en plats för det okända, enligt de gamla myterna. Grottan kunde också tolkas feminint, hemlighetsfullt. Likt de stora katedralerna vigda till jungfru Maria, med den trånga porten och den enorma svarta rymden där inne. Men finns det verkligen grottor i Dalarnas skogar? Var det inte snarare en klippskreva eller en utskjutning i berget? Det var i alla fall ingenting som pappa brydde sig om. Han hade en gång hört berättelsen om vad som hade hänt där inne, och han hade trott, precis som han trodde på allt det andra. I hans värld var det en grotta, och den ledde in till en annan värld.

Och nu går han före oss genom snön. Vi har ropat, han har inte hört. Vi ropar igen och nu vänder han sig om. Han ser på oss som att han håller på att börja gråta. Tre döttrar på stigen han har spårat, kalla i vinterkylan med snö högt upp över överallerna. Kanske påminner det honom om något. Jo, han minns nu plötsligt att han är vår pappa, och att vi inte klarar oss utan honom. Han ser hur små vi är där i snön och han minns allt ansvar och hur svårt det varit för honom att axla det. Bara en sak har han verkligen kunnat ge oss, och det är därför vi är ute så tidigt i den kalla julaftonsmorgonen. Kom nu, säger han, skynda er, vi är snart framme.

Med sin vuxna blick på världen visste pappa förstås att inget av det här var på riktigt. Ingenting fanns egentligen i grottorna. Precis som änglar inte finns. Så är det att vara vuxen. Ingenting spännande finns, och skulle det på något överraskande sätt ändå finnas, så är nästan

ingen särskilt intresserad. Allt det här hade min pappa på ett smärtsamt vis fått lära sig, han som innerst inne fortfarande var ett barn. Han hade hamnat i en värld av siffror och tal, han hade ägnat hela sitt yrkesliv åt att försöka hitta en formel för att tämja det sista gåtfulla som fanns kvar inom matematiken. I hans värld fanns nu inte ens någon slump, för en så stor osäkerhetsfaktor kunde inte den vuxna blicken på världen acceptera. Allt skulle bli upplyst. På så sätt trodde han att han till slut skulle kunna bli vuxen.

Alla barn vet när deras föräldrar är ledsna, hur väl de än försöker dölja det. Jag har alltid vetat det, alltid sett det, men inte kunnat säga något. Eller jag försökte nog, men blev tillsagd. Och då försökte jag aldrig igen. Men jag såg hur desperat pappas blick kunde bli de sista dagarna före jul, hur han stannade kvar på sitt arbete sent om kvällarna i december.

Förberedelserna hemma hos oss var det jag och mamma och mina systrar som ansvarade för. Det var mamma som gjorde i ordning julkrubban, det var mina systrar som placerade ut kossan och åsnan och Maria och Josef och Jesus och herdarna och kungarna, och mamma som hängde upp julstjärnan, den som en gång hade lyst ovanför stallet i Betlehem. Det var mamma som klädde granen, som klättrade högt upp på stegen med stjärnan i munnen, medan vi oroligt tittade upp mot henne. Pappa tycker inte om julen, hade hon tyst förklarat när vi frågade.

Riktigt kalla morgnar i slutet av december kan älven vara på väg att frysa till nere i dalgången, trots att det är så strömt just där. Det som då

händer är att vattnet börjar ryka, och från älven stiger en tunn dimma som letar sig in i den öppna gallrade industriskogen som växte runt vårt hus när jag var liten. På väg mot grottorna gick vi ofta genom en sådan vit slöja. Jag drog halsduken upp över munnen och näsan, det var så kallt att små iskristaller spred sig över ögonbryn och ögonfransar. Pappa, är vi inte framme snart? Bara en liten bit till! Jag ser snart ingången. Kom nu, var inte så långsamma.

Och så var vi framme.

Runt om oss var nu allting vitt. Solen hade gått upp. Pappas gröna militärjacka hade ett vitt lager av frost. Våra overaller var vita efter allt pulsande genom snön. Det var vitt på granar och tallar, dimman från älven var också vit, men svagt, minsta vindpust skulle få den att försvinna. Allt var verkligen vitt, förutom ingången till grottan, som var svart.

När pappa många år senare skulle begravas, och det var vinter men inte alls lika kallt som den där julaftonsmorgonen, hade jag rest mig upp vid kaffet efteråt och sagt att nu ska jag läsa något jag försökt formulera under en lång tid. Jag hade sagt att pappa innerst inne alltid varit ett barn, trots att han under hela sitt vuxna liv förnekat det, och att det gjorde det svårt för oss andra. Vi hade tvingats bli vuxna allt för tidigt, särskilt jag, som nog aldrig var ett barn över huvud taget. Bara en gång var jag det, hade jag sagt. Och det var under de där märkliga stunderna på julaftons morgon då pappa tvingade upp oss tidigt för att vi skulle följa honom genom iskylan till grottorna han besökt med sin pappa när han var liten. Bara då hade jag också fått vara ett barn.

Kom nu, sa pappa, och vinkade åt oss. Det är dags.

Och så tände han varsitt ljus åt oss med handen kupad runt varje låga.

Jag kan känna stearinstumpen i min vante och jag kan se in i mörkret i grottan och jag följer efter pappa när han håller mig i min andra hand. Där står vi, i den låga grottan, tre systrar med varsitt stearinljus och så vår pappa som var ledsen varje jul. Kom med lite längre in, säger han och drar mig i handen. Och nu skiner han äntligen upp, längst inne i mörkret är det som att något tungt har släppt. Och så berättar han det som han alltid berättar, och som hans pappa berättade för honom den där gången när han först inte vågade följa efter bröderna in.

Det var här det skedde, säger han. Det var här åsnan och kossan stod den där natten för länge sedan. Det var aldrig något stall, det var en grotta i sluttningen ned mot Dalälven, och över träden mitt i natten lyste den största stjärna någon sett, man såg den till och med borta vid udden där Leksands kyrka ligger nu. Och Maria satt just här, med ryggen mot grottväggen, medan Josef kom in med ny ved till elden som förtvivlat försökte hålla vinterkylan borta. Och där, ser ni, på den där lilla bädden av ris, där låg Jesus själv och sov.

Och hela skogen, ända upp till himlen, var fylld av änglar som sjöng, det såg ut som på en målning av Botticelli.

